

Ez dago ziurtasun handirik munduak teknologia-aroan hartu duen norabideari buruz, baina bada eremu bat gizarte-ordenaren etenak argitzeko: geopolitika. Sortu berri den ekonomia digitaleko prestakuntza inperiala zehatz-mehatz aztertuz gero, argi ikusten da Txina eta Estatu Batuek modu desberdinetan integratu direla globalizazio neoliberaleran, baina biek mobilizatu dute Estatu, goi-teknologiako sektoreak, Guangzhouko enpresak eta Silicon Valleyko enpresak ahalduzko asmoz. India eta Errusia izan ezik, gainerako herrialdeak, Afrikatik Ozeaniaraino eta Asiako hego-ekialderaino, autonomia guztia galtzen ari dira *Facebook*, *Google*, *Amazon* edo *Microsoft* ez bezalako Interneteko konexio-azpiegiturak garatzeko. Ikuspegi horretatik, Europako herrialdeei (agian, Frantzia eta Alemaniari izan ezik) eta Latinoamerikari begiratzen badiegu, ondorioa da inoiz ez direla hain antzekoak izan: biak kolonizatu dira, batez ere pandemiaren osteko indarberritze-aldian, eta bat datoz gure garaiko bi inperio handiekin lotzen dituzten lotura bakarrak zirkuitulaburreko moduak bilatzeko beharrek.

Silicon Valleyko korporazioen merkatuko kapitalizazioaren azaleko konparazio batek, Europako Batasuneko estatu kideen barne-produktu gordinak, honako datu hauek ematen ditu: *Apple*ko 2,62 trilioi Frantziakoak baino zertxobait handiagoak dira; *Google* eta *Amazon*ek (1,93 eta 1,81) 3,81 trilioi dituzte, hurrenez hurren, Alemaniak; eta *Facebook*ek eta *Microsoft*ek (931 bilioi).

Latinoamerikari dagokionez, eten digital globala eta azpiegiturara iristeko desberdintasunak are argiagoak dira: herri kolonizatuen mesedetan garatu ez diren komunikazio-sare kolonialak dira. Iraultzen ari den datu-pare bat: Ipar Globaleko herrialdeen %38 inguruk GAFAEkiko interkonexio-puntu publiko bat dute, eta kopuru hori %16koa da Hego Globalean; horrek Estatu Batuetan egoitza duten korporazio transnazionalak bakarrik hartzen ditu aintzat, *Apple*-k Ipar Globalean duen presentziaren %92 baitu gutxi gorabehera, eta atzetik *Amazon* (%82,5) eta *Facebook* (%73).

Orain arte, Europako teknikarien kezka nagusiak pribatutasuna, adierazpen-askatasuna eta beste eskubide digital batzuk izan dira. Ekonomia politiko alternatiborik ez dagoenez, erantzun askok legeak idealizatu dituzte, batez ere lehiakortasunekoak, erraldoi teknologikoei barrutia jartzeko. Beste antzekotasun teoriko batean, Latinoamerikako mendekotasunaren teoriariek eraginda, eztabaida askok argudiatu dute monopolio handiek merkatua konkistatu dutela eta gaitasun kapitalista desagertu egin dela. Kasu honetan, arazoa da hegoaldeko herrialdeak ezin direla garatu, merkatura aukera-berdintasunean ez iristeagatik.

Eztabaida eurozentrikoek ez lukete ezkutatu behar Hegoaldeko arazoak desberdinak direla. Hala ere, irtenbide, paradigma eta forma instituzionalak zabalik dagoen lurraldea da, iparraldetik alternatibak imajinatzeke balio duena. Arazoa da Estatu Batuetatik teknologiak inportatzeak, Europako hegoaldeko herrialde askotan bezala, berekin dakarrela teknologia-erraldioen antzeko pentsaera digitala barneratzea. Latinoamerikako historia teknologia-menpekotasunaren adibideetan aberatsa denez, Europako herriek merkatuan ez bezalako moldaketa instituzional eta teknologikoein esperimendatzeko inspirazioa besterik ezin dute aurkitu hegoaldean.

Gainera, Latinoamerikako gizarte-desengainua Europan baino beroago dago. 2019an mobilizazio handiak ekarri zituen herrialde askotan, gobernu-aldaketak ekarri zituen eta beste une bat eman zuen neoliberalismoa ez bezalako bizimodu onak irudikatzeke. Presioa argia

zen, eta, oraindik Europan sentitzen ez den arren, joera horiek gero eta hurbilago daude: desberdintasun ekonomiko handia, gizarte-injustizia, indarkeria politikoa eta errepresioa Estatutik, eta hainbat hamarkadatan baliabide naturalak desjabetu ondoren (askotan, lehen mailako gobernu aurrerakoiek lagunduta), soziologia-ondasunak. Zein izan behar du etorkizun sozialista baterako bide-orriak?

Arlo horretako azterketak argi daude: Estatuan, estatuko enpresak ezartzea aukera ona da enpresa transnasionalekiko loturan soilik oinarritzen diren garapen-estrategien aurrean; nazioartean, ordea, aldaketak egin behar dira nazioarteko erakundeetan, eta, ondorioz, Iparraldearen aldeko merkataritza-arauak bete behar dira, Hegoaldeak eta Hegoaldeak ezarritako akordioei laguntzeko.

Azken hanka horri dagokionez, ekimen historikoak oso lagungarriak izan daitezke: lehen eraso neoliberal globalak, maila teknologikoan, Informazioaren eta Komunikazioaren Mundu Ordena Berria (NWICO) eta Informazioaren Gizarteari buruzko Munduko Gailurra (CMSI) izan zituen helburu, eta horien erroak 1940ko hamarkadakoak dira gutxienez. Biak gertatu ziren mundu nahasian, non deskolonizazioarekin esperimendatzen baitzen Gerra Hotzaren esparru ideologikoa nagusi zen bitartean. Potentziaren xantaiei jarraituz, herrialde askok Amerikako demokratizazioa jasan zuten, hau da, liberalizazioa eta pribatizazioa, informazioaren iraultza baten erdian. Pentsamendu dekolonialari esker, bereziki, garapen-bidean zeuden munduko zenbait herrialde Lerrokatu Gabeko Herrialde izenarekin elkartu ziren, borroka geopolitiko globaleko (Estatu Batuak eta Sobietar Batasuna) bi korrante nagusiekiko independentzia lortzeko, eta gero eta digitalagoak ziren komunikazio-teknologiak bereganatzeko eskatu zuten.

Nazioarteko eztabaidetan, NWICO kasu, Reaganen Estatu Batuen eta Thatcherreko Britainia Handiaren aurka agertu ziren. Hala ere, gogoan izan behar dugu garai hartako helburu hurbilenak eta mobilizazio-gairik garrantzitsuena subiranotasun nazionala eta, beraz, teknologikoa izan zirela. Adibidez, 1970eko hamarkadaren hasierako lehen komunikazio-borroka politiko handia izan zen sateliteen eta telekomunikazio-sareen kontrola, komunikaziorako eta informazio autonomorako metodo teknikoak sortzea, irrati-maiztasunak esleitzea eta era guztietako argitalpenak garraiatzea.

Gaur egungo egoera nahiko bestelakoa da. Orduan, 80 herrialde baino gehiagok eta 2.000 milioi pertsona inguruk lortu zuten independentzia Hegoalde Globalean, deskolonizazioaren mende eta, kasu batzuetan, borroka armatuaren mende egon ondoren, finantza globalen gobernantzak ordeztu zituzten, nazioarteko komunikazioak eta konektibitatea kolonialismo-modu berri gisa erabiltzen baitzituzten. Informaziorako eta komunikazioetarako azpiegitura teknologiko gehienak oraindik ere publikoaren esku zeuden eta mendebaldeko herrialdeek prozesu hori aldatu nahi zuten. Hain zuzen ere, 1980aren hasieran, UNESCOren aurkako sutsuek, mendebaldeko eliteko zirkuluetan, lerrokatu gabeko herrialdeen aurkako borroka irabaztea lortu zuen; Estatu Batuak eta Erresuma Batua 1984an eta 1985ean, hurrenez hurren, negoziazioetatik erretiratu ziren, eta NWICO erabateko iluntasunera eraman zuten, sustatzaile garrantzitsuenak garaituak izan ondoren.

Etsipen kapitalista horren aurka, Latinoamerikako herrialde askok garai hartatik edaten duten tekniketara jo dute. Orain arte, nazionalizazioaren paradigmak monopolizatu egin du merkatuaren botererako ezkerreko alternatibei buruzko hausnarketa. Latinoamerikako esperimendu batzuek hamarkada batzuk daramatzate funtsezko zerbitzuen pribatizazioa (ura,

elektrizitatea eta telekomunikazioak, esaterako) aldatzen; 1990etik aurrera izan ziren, Munduko Bankuaren eta Nazioarteko Moneta Funtsaren gisako erakundeek ezarritako egitura-doikuntzako programen ondorioz. Argentinan, Néstor Kirchnerren Gobernuak Frantziako Thales Spectrum SA telekomunikazio-enpresa birnacionalizatu zuen 2004an, eta inbertsio falta, Gobernuarekin adostutako kanonak ez ordaintzea eta kontratuan ezarritako mugen gainetik onuren erregistroa alegatu zituen. Tresna hori telekomunikazioen arloan ere erabili zen Bolivian, Evo Moralesek 2007an Telekomunikazioen Enpresa Nazionala (Telecom-ek kontrolatua) nazionalizatu zela iragarri zuenean. Urte horretan bertan, Hugo Chávez Venezuelako presidentek herrialdeko telekomunikazio-enpresa nagusia eta energia-talde pribatu handiena nazionalizatzea iragarri zuen. Jarduera Espazioletarako Boliviar Agentziako presidentea (ABAE) konturatu zen Miranda eta Bolibar sateliteen bidez herrialde horren independentzia teknologikoa berresten zela.

Hala ere, ekimen horiek duela gutxi iritsi dira Europara. Azken hauteskunde-kanpainan, nekea laboristentzat, Jeremy Corbynek hitz eman zuen Erresuma Batuko etxe eta enpresa guztiek zuntz osoko doako banda zabala izango zutela 2030erako. Proposamena estatuko telefonia mugikorreko eta banda zabaleko hornitzaile handienaren (BT) linea finkoko sarearen besoa nazionalizatzerara bideratu zen, bai eta “banda zabal britainiarreko” zerbitzu publikoa sortzeko *BT Technology*, *BT Enterprise* eta *BT Consumer*-en zatiak nazionalizatzerara ere. *Kommon Wealth* think tank aurrerakoiak argitaratutako txosten estrategiko guztiek babesten zituzten proposamen horiek, non enpirikoki frogatzen baitzen “jabetza demokratikoaren modu berriak zentzuzkoak direla”, eta helburu politikoa hau izan behar duela: “plataformaren potentziala askatzea, konektatzeko, komunikatzeko eta koordinatzeko, jabetza korporatibo kontzentratuaren eta irabazien maximizazioaren logikak ez bezala”.

Planifikazioaren eta herri-gobernuaren esperientziek, ezinbestean, Salvador Allenderen Txileren urratsei jarraitzen diete: telekomunikazio-enpresak nazionalizatzea eta, ondoren, erakunde zentral bat sortzea, sozialismo zibernetiko eta demokratikoaren eredu bat gauzatzeko. Hala ere, baliteke hori beste ikuspegi teknokratiko bat baino ez izatea, non botere politikoa ez baita banatzen, baliabide ekonomikoak baizik. Hala ere, gai horri buruzko hitzaldi zabal batek dioenez, plangintzaren elementu kardinaletako bat da, hain zuzen ere, etorkizunera begira ez ezik, estatuko tresnaren tresna teknikoak ere hedatzen dituela —legeak, estatutuak, planoak, erregulazio-gailuak, eroldak eta abar—, etorkizun hori zehazki gauzatzeko. Orduan, talde-ekintza mobilizatu behar dugu gobernantza neoliberalaren artea aurkatzeko; alternatiba zentzudunagoa, inpartzialagoa eta, itxuraz, ez hain ideologikoa, austeritatearen aldeko gizarte karotikoan baliabide urriak administratzeko. Arboledaren hitzetan, agian “gatazkarako plangintza” beharko dugu: presarik gabeko komunitateak, oinarrizko berrikuntza, hirigintza taktikoa eta herritarren zientzia.

Kontua da ea enpresa publiko nazionalizatu bat nahi den, eta enpresa hori, oro har, gizarte-egituren premietatik urrun dagoen burokrazia baten bidez zuzenduko duen estatu indartsu bat, edo, horren orde, beste alternatiba batzuk imajinatzen diren, maila desberdinen arteko koordinazioa, prezio-sistemarena ez den plangintza ekonomiko mota bat eta parte-hartze politiko zuzenagoa ahalbidetuko dutenak. Eta metadatu-plataforma inklusiboak, hau da, ez eurozentrikoak, sortzeari buruz ari bagara? Adibidez, *Google Scholar* herrikoi bat sortuz, non industria publikoek sostengatutako garatzaile eta programatzaileek zerbitzu intentsiboak emango dizkieten aplikazio mota guztiak sortu ahal izango baitituzte aztertzaileei, eleberrigileei, artistei, zinema-ekoizleei edo esparruei, merkatuko grilleteetatik askatutako

giza ekoizpen sortzailea lortzearren. Horrelako plataforma bat beste esperimentu publiko batzuetarako bitarteko izan liteke. Esan dezagun gaur egun telekomunikazio enpresa nazional handiek Silicon Valleyren azpiegiturak ustiatzen dituztela merkatu digital globalean bizirauteko. Aukera bat da *Microsoft*ekin lan egitea ETEei lizentzia merkeagoak saltzeko; beste aukera bat da *Google* eta *Amazon*en mende egotea, konpainia horien hodeiko zerbitzuak herritarrei alokatzeko, betiere bezero gisa ulertuta.

Irabaziak konpainiako akziodunengan zentralizatzear gain, hurbilketa horrek ez die aukerarik ematen enpresei (kooperatibei edo beste edozein merkataritza-formari) ahalmen konputazionalak eskaintzeko, baizik eta azpiegituretan hamarkadak daramatzaten ongizate-estatuko erakunde guztiei, hala nola ospitaleei eta ikastetxeei, liburutegiei eta unibertsitatei. Zergatik ez dago plataforma ez-komertzialik arazo sozialetarako soluzioak lortzearren, hala nola klima-aldaketa, gure erakunde politikoak burokraziaz birpentsatzeko ideiak. Adibidez, XXI. mendeko liburutegiak birpentsatzeko merkatutik kanpo legezko mekanismoekin esperimentatzeko moduak gure zibilizazio-erronkei aurre egiteko moduko talentu- eta asmamen-leherketa eragin lezake.

Horretarako, lankidetzan (ez lehian) lan egin behar dugu Europako edo Iberoamerikako herrialdeekin, gizartean ezagutza partekatzeko moduak eta berrikuntza berriak aurkitu behar ditugu, tokiko eta herri-boterea berreskuratu behar dugu eta erakunde politikoetan txertatu. Erakunde horiek etengabe berrikusiko dira, edozein herrialdetan garatzen diren ideietan oinarrituta. Testuinguru horretan, zalantzarik gabe, dirua beharko da eta kreditu soziala dolarra ez den moduan banatzeko moduak bilatu. Hau da, baliabideak banatzeko eta beren ekoizpenean parte hartzeko aukerak emateko mekanismoak, atzerriko finantza-sistemen bidez onik atera gabe, Lerrokatu gabeko Herrialdeek inoiz lortu ez zuten bezala. Subiranotasun monetarioa eta digitala aplikazio berean?

Ekuadorrek, diru elektronikoa ezarri zuen lehen herrialdea izateaz gain, bere banku zentrala izan zen lehena txanpon digitalari eusten dion plataformaren estandarrak argitaratzen eta aplikazioak programatzeko interfazea (API, bere sigla anglosaxoiengatik) garatzen, herritarrek irtenbide berriak garatu ahal izan zituzten landa-eremuetan finantza-sarbidea hobetzeko, garraioa hobetzeko, web-aplikazioak garatzeko, etab. 48 orduko hackathon bat ere antolatu zuten, herrialde osoko hainbat talderekin.

Andrés Arauz, bere egile intelektual handienetako batek, honako hau dio: beste adibide batzuk ere izan ziren, finantza-inklusioa hobetzera bideratuak, hala nola, ezgaitasuna duten pertsonentzako plataformak, ikusmen-arazoak zituzten jendeak ordainketa-sistema erabil zezakeen programaren bidez; 48 orduan erakutsi genuen daukagun talentu-erreserba izugarria, eta beharrezko bakarra zen ondasun publiko bat eskura izatea, API ireki baten bidez, erakunde berritzaile, enpresa eta beste askok erabil dezaten.

Andrés Arauzek esan du bi egunetan 14 prototipo bururatu zitzaizkiela: batetik, USSD kode mugikorren bidez dirua transferitzeko erabil daitekeen diru elektronikoa, eta, bestetik, autobusaren eguneroko tarifa ordaintzeko hurbileko eremuko komunikazio-aplikazio bat. Beste adibide batzuk ere izan ziren, finantzetan sartzeara hobetzekoak, hala nola, ezgaitasuna duten pertsonentzako plataformak, ikusmen-arazoak zituzten jendeak ordainketa-sistema laguntzarekin erabil zezakeen. Laburtuz, 48 orduan erakutsiko dugu daukagun talentu-erreserba izugarria, eta beharrezko bakarra ondasun publiko bat API ireki baten bidez

eskuragarri egotea zela, berritzaile, enpresa eta beste erakunde askok hura eskuratu eta modu unibertsalean eskuragarri dagoen plataforma bat erabil dezaten.

Utopia sozialista ona da lerrokatu gabeko mugimendua berpizteko. Ideia horren defendatzaile sendoenetako batzuek *Big Tech* ardatzak eskaintzen dituen plataforma paraleloak proposatzen dituzte, sare sozialak, artxibo-trukagailuak, datu-bilketa eta -analisiak, mapaketa, argitalpenak eta abar barne. Ulises Mejíasek adierazten duen bezala, herrialde-multzoei kasu bakoitzeko irtenbiderik aurreratuena eta eskalagarriena aukeratu dezakete, eta haien garapenean konprometitu, kideei laguntza eman ezartzeko. Agendaren barruan protokolo demokratikoak sartu behar lirateke, komunitateek teknologia berrien eta daudenen onospena eta teknologien mekanismoak berrikusi eta egunera ditzaten, komunitateen barruan jardun dezaten eta zerga handiak saihestu ditzaten; frogatu beharko lukete ez dituztela arriskuan jartzen gizarte zibilaren interesak, hau da, ez dituztela sartzen datuak desjabetzea eta kentzea. Internazionalismo sozialistaz gain, “elkartasun koordinatua”.